

Relațiile Republicii Socialiste România în domeniul turismului internațional cu țările comuniste în perioada 1969-1972

This study brings to light the agreements and conventions that the Socialist Republic of Romania has entered into from 1969 to 1972 with other countries from the communist bloc. The role of these agreements was to highlight the importance of building the socialism, in the first place, and then the history and cultural heritage of the visited country. As attracting foreign tourists represented a valuable source of income for the regime in Bucharest, the communist authorities focussed their attention on entering into numerous cooperation agreements in the field of tourism with other countries that followed the same direction. Romania's entry into the tourist circuit implied not only a series of investments made by the authorities but also their involvement in attracting partners in the field. This was the period when the industry enjoyed its maximum liberalization without being strictly controlled and ideologized.

Key words: international tourism, agreement, convention, tourism traffic, socialism.

Cuvinte-cheie: turism internațional, acord, convenție, trafic turistic, socialism.

Odată cu deschiderea politică a României spre Occident, de la începutul anilor '60, a prins contur ideea dezvoltării turismului internațional, văzut ca o sursă deloc de neglijat de fonduri valutare. Acest lucru presupunea și un efort de modernizare și extindere a spațiilor de cazare, pregătirea unui personal calificat și o amplă campanie publicitară.

Folosirea timpului liber al muncitorilor ca un instrument al „educației socialiste” în România a reprezentat o variantă pentru puterea comunistă încă din anii 1950. Activitățile turistice aveau un rol important în „umplerea” eficientă a timpului liber al muncitorilor. Turismul de plăcere sau de inițiere în „frumusețile patriei” era folosit ca un instrument de educare a muncitorilor în spiritul ideilor comuniste. În același timp, facilitățile de care beneficiază muncitorii în anii 1950-1960 determină apariția fenomenului „turismului de masă” și al „turistului modern” în spațiul românesc.

Trecerea la economia planificată a cuprins și turismul. Un rol important în dezvoltarea turismului intern și internațional l-a avut dezvoltarea economico-socială, care a dus la creșterea populației și a veniturilor pe cap de locuitor, precum și la reducerea zilei de lucru.

În privința turismului internațional se urmărea atragerea străinilor spre țara noastră, iar în acest scop se aveau în vedere: extinderea rețelei de valorificare a acțiunilor turistice și intensificarea activității agențiilor de turism; îmbunătățirea informării publicului prin publicitate; cunoașterea amănunțită a pieței turistice internaționale, studiindu-se motivațiile turiștilor străini în alegerea destinației de vacanță, preferințele și dorințele acestora în timpul concediilor, precum și evoluția tarifelor și prețurilor, pentru a fi în măsură să se mențină competitivitatea ofertei turistice românești¹; dezvoltarea, în continuare, a relațiilor turistice cu țările cu care aveam vechi legături turistice și lărgirea ariei geografice a relațiilor turistice cu alte zone – America Latină, Extremul Orient, Australia, Noua Zeelandă, țările arabe etc.; dezvoltarea relațiilor turistice cu asociații și organizații obștești; diversificarea și introducerea de noi acțiuni în oferta turistică românească; încheierea de contracte-cadru, de lungă durată, cu țări sau firme turistice partenere, în concordanță cu politica de investiții și cu dezvoltarea bazei materiale².

În cadrul Ministerului Turismului, s-a înființat și organizat Întreprinderea „Publiturism”, specializată în propagandă și reclamă turistică, destinată mai ales să satisfacă nevoile de propagandă externă: edita și tipărea almanahuri, agende, albume, calendare, afișe, broșuri, pliante etc³. S-a înființat Editura pentru turism, având ca sarcină principală editarea revistei „România pitorească”.

Pentru creșterea atractivității în stațiunile montane și litorale, cât și pentru prelungirea utilizării capacităților turistice în afara vârfului de sezon s-au organizat, în cursul anilor 1968-1969, Festivalul „Cerbul de Aur” la Brașov – cu perioada de desfășurare în luna februarie – și Festivalul de muzică ușoară „Mamaia”, cu perioadă de desfășurare la sfârșitul lunii august⁴.

Pentru distracția și informarea turiștilor s-a înființat „Radio Vacanța”, care transmitea, în perioada estivală, în patru limbi: română, franceză, engleză, rusă. Realizarea de către organismele turistice a acestor ultime obiective a fost posibilă și ca urmare a faptului că s-au implicat Ministerul Culturii și Radiodifuziunea Română.

¹ Filip Pațac, *Istoria comerțului și turismului*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2009, p. 110.

² *Ibidem*, p.111.

³ *Ibidem*, p.112.

⁴ *Ibidem*, p. 113.

În 1970 a luat ființă „Agenția Comturist”, cu scopul desfacerii cu plata în valută a mărfurilor din import – mărfurile erau procurate prin contracte de consignație, iar prețurile practicate erau la nivelul celor din țările cu activitate turistică dezvoltată, stimulând turiștii să-și cheltuiască astfel aici valuta disponibilă, procurându-și, în același timp, mărfurile cu care erau obișnuiți – țigări, băuturi, cosmetice⁵.

Ulterior – pentru creșterea încasărilor valutare – s-a luat măsura ca și cetățenii români posesori de valută legal procurată (prin muncă în exterior) să-și poată procura de la „Comturist” mărfuri de import.

Dezvoltarea circulației turistice interne, cât mai ales a celei internaționale, în perspectivă, necesita alocarea pentru turism a unor surse importante ale economiei naționale. În construcția bazei tehnico-materiale se aveau în vedere câteva criterii de orientare care au cuprins: dezvoltarea capacităților de pe litoral, prin crearea de noi stațiuni pe toată coasta mării, în special în partea sudică. Litoralul urma să devină cea mai importantă zonă turistică a țării. S-a acordat o atenție deosebită completării bazei materiale existente cu dotări de agrement, necesare în vederea asigurării folosirii timpului liber, independent de starea vremii⁶. De asemenea, se urmărea diversificarea rețelei de alimentație, prin constituirea unor unități cu specific românesc și a unor tipuri de unități cu profil culinar, potrivit cu cerințele turiștilor: restaurante-pensiune, restaurante cu autoservire, unități cu profil dietetic, bufete etc.; dezvoltarea capacității din stațiunile balneo-climaterice – cu baze de tratament; dezvoltarea întregii baze materiale din restul țării, care să permită o mai mare circulație pentru folosirea, pe perioade cât mai lungi, a capacităților, reducând influența negativă a sezonității.

Se urmărea dezvoltarea serviciilor și a agrementului, care să facă plăcută șederea turiștilor, precum și procurarea de mijloace de transport adecvate transportului și activităților cu turiști, urmărindu-se calitatea, competitivitatea în raport cu baza materială și serviciile oferite de către țările tradițional turistice, eficiența economică etc.⁷

Istoria turismului din România în perioada comunistă are și o periodizare specifică, momentul de trecere de la o relativă libertate către un turism controlat și ideologizant fiind înregistrat de abia către sfârșitul anilor 1970. Cu toate acestea, se poate constata că și în anii 1980 se înregistrează încă un număr crescând de turiști străini și unul din ce în ce mai mare de turiști români, ce își petrec concediul prin mijloace individuale.

În domeniul turismului Republica Socialistă România a încheiat convenții de colaborare, în primul rând, cu vecinii săi, țările din blocul socialist, dar și cu țări democratice, atât din Europa, cât și din afara acestui spațiu.

Astfel, întâlnim publicată în Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România, partea I, nr. 104 din 27 septembrie 1969, Hotărârea nr. 1853 din 24 septembrie 1969, prin care Consiliul de Miniștri al Republicii Socialiste România a hotărât aprobarea Convenției dintre guvernul Republicii Socialiste România și guvernul Republicii Socialiste Federative Iugoslavia, încheiată la București, la 21 iulie același an. Se stipulează scopul încheierii acestei convenții ca fiind „dorința de a asigura popoarelor celor două țări cele mai bune condiții pentru a cunoaște realizările construcției socialiste, monumentele istorice, culturale și naturale din cele două țări”⁸.

Convenția menționează faptul că respectă recomandările Conferinței Organizației Națiunilor Unite privind turismul și călătoriile internaționale de la Roma din 1963⁹.

Această convenție a fost încheiată prin împuternicirile Alexandru Sobaru, președintele Oficiului Național de Turism al Republicii Socialiste România, și Dușan Nejkov, adjunctul secretarului federal pentru economie din partea vecinilor noștri¹⁰.

Convenția, prin articolele de la unu la opt, desemnează obligațiile ambelor părți de a acorda o atenție pentru „dezvoltarea colaborării dintre organisme oficiale de turism din cele două țări”¹¹; se angajau „să încurajeze și să faciliteze călătoriile în grup și individuale (...) în vederea creșterii continue a volumului schimburilor turistice”¹²; acordau atenție și „turismului automobilistic, turismului de tineret,

⁵ *Ibidem*, p.114.

⁶ *Ibidem*, p.115.

⁷ *Ibidem*, pp. 115-116.

⁸ Colecția de legi și decrete, 1969/III, 1 iulie-30 septembrie, Hotărârea nr. 1853 din 24 sept. 1969, p. 133.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 134.

¹¹ *Ibidem*, art. 1, p. 134.

¹² *Ibidem*, art. 2, p. 134.

vizitelor la rude, turismului în tranzit”¹³, motiv pentru care „asociațiile automobiliste pun la dispoziția turiștilor români și iugoslavi materiale de informații și propagandă turistică”¹⁴; implicarea părților în „îmbunătățirea drumurilor internaționale, a căilor ferate, rutiere, fluviale și aeriene”¹⁵; părțile se obligau „de a organiza excursii de grup și individuale și pentru turiștii din țări”¹⁶, nu doar pentru cetățenii din cele două țări semnatare ale convenției. Cele două țări vecine aveau un important obiectiv comun, acela fiind fluviul Dunărea, care reprezenta un important punct turistic și de agrement.

Articolul 10 al convenției obligă părțile implicate „să facă schimb de experiență și informații în domeniul construcțiilor și amenajărilor turistice, al calificării profesionale a cadrelor și în domeniul activității unităților economice turistice”¹⁷.

În scopul realizării acestei convenții „se va înființa o comisie mixtă”, care se va întruni, la propunerea uneia dintre părți, iar întrunirile comisiei vor avea loc alternativ în fiecare dintre cele două țări”¹⁸.

Inițial, această convenție era valabilă pe o perioadă de 5 ani, cu posibilitatea de prelungire automată, de fiecare dată, pe perioade de câte 5 ani, în cazul în care nu era denunțată de niciuna dintre părți cu 6 luni înainte de expirarea perioadei de valabilitate¹⁹.

Un pas important în domeniul turismului internațional l-a făcut Republica Socialistă România la 13 mai 1971, când a semnat, la București, Acordul privind cooperarea reciprocă în domeniul turismului în regiunea balcanică. Ocazia încheierii acestui acord a fost cea de-a IV-a Conferință a organismelor oficiale de turism din țările balcanice, unde s-au reunit reprezentanții guvernelor Republicii Populare Bulgaria, Regatului Greciei, Republicii Socialiste România, Republicii Turcia și Republicii Socialiste Federative Iugoslavia²⁰.

Toate părțile implicate erau de acord „să ia toate măsurile necesare în vederea dezvoltării și promovării turismului în țările balcanice”²¹, cu scopul „creșterii traficului turistic între ele și atragerii turiștilor din țările terțe”²².

Pentru a putea fi îndeplinite obiectivele propuse se alcătua o comisie formată „din câte trei reprezentanți numiți de guvernele fiecărei părți contractante”²³. Comisia „se va întruni o dată pe an”²⁴, pe rând, „în fiecare dintre țările contractante, la o dată asupra căreia delegațiile vor cădea de comun acord”²⁵.

Pentru a putea comunica mai ușor se vorbea în limba franceză sau engleză²⁶, de observat este faptul că se apela la o limbă de circulație internațională, având în vedere faptul că în zona balcanică erau și țări care nu făceau parte din blocul comunist.

Perioada de valabilitate a acestui acord era de 5 ani din momentul intrării lui în vigoare, iar retragerea din acord se făcea cu un preaviz de 6 luni²⁷. Prin articolul 10 al acordului se lăsa posibilitatea aderării și altor state balcanice, „guvernul oricărui stat balcanic care nu a semnat prezentul acord va putea să adere la el la 30 de zile după intrarea în vigoare a acordului”²⁸.

¹³ *Ibidem*, art. 3, p. 134.

¹⁴ *Ibidem*, art. 8, p. 135.

¹⁵ *Ibidem*, art. 4, p. 134.

¹⁶ *Ibidem*, art. 6, p. 134.

¹⁷ *Ibidem*, art. 10, p. 136.

¹⁸ *Ibidem*, art. 11, p. 136.

¹⁹ *Ibidem*, art. 12, p. 136.

²⁰ Colecția de legi și decrete, 1971/III, 1 iulie-30 septembrie, Decretul nr. 258 din 21 iulie 1971, p. 83.

²¹ *Ibidem*, art. 1, p. 84.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, art. 3, p. 84.

²⁴ *Ibidem*, art. 4, p. 84.

²⁵ *Ibidem*, p. 85.

²⁶ *Ibidem*, art. 5, p. 85.

²⁷ *Ibidem*, art. 9, p. 86.

²⁸ *Ibidem*, art.10, p. 86.

Republica Socialistă România încheie la București, la 16 iunie 1972, un Tratat de colaborare în domeniul turismului cu Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste²⁹, acesta fiind o continuare a Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală semnat la 7 iulie 1970³⁰.

Acest acord de colaborare avea ca scop „crearea celor mai bune condiții pentru dezvoltarea turismului”³¹, turism ce era văzut ca „unul din factorii adâncirii legăturilor de prietenie și cunoașterii mai bine a vieții popoarelor celor două state”³².

Pentru încheierea acordului fiecare guvern al celor două state era reprezentat de câte un împuternicit: din partea Republicii Socialiste România era Ion Cosma, ministrul Turismului, iar din partea U.R.S.S. Serghei Sergheevici Nikitin, șeful Direcției Generale pentru Turism Internațional de pe lângă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S.³³

Scopul declarat al acestui acord era acela de „cunoaștere reciprocă de către cetățenii celor două state a realizărilor în domeniul economiei, dezvoltării sociale, științei și culturii, precum și a monumentelor istorice, frumuseților naturale, tradițiilor istorice și culturale”³⁴, observându-se clar ideea că, în primul rând, turiștii trebuiau să observe „binefacerile” socialismului și, mai apoi, ceea ce intra în patrimoniul național.

Articolul al doilea al acordului stipula că dezvoltarea turismului internațional trebuia făcută „pe baza egalității în drepturi și a avantajului reciproc”³⁵, dorindu-se „o colaborare permanentă și strânsă între organele guvernamentale, precum și între alte organizații și instituții care se ocupă cu problemele turismului internațional”³⁶.

Între cele două țări trebuia să existe „un schimb sistematic și permanent de experiență și specialiști”³⁷, un ajutor reciproc „în problemele privind colaborarea și calitatea de membru în organizațiile turistice internaționale”³⁸.

Acordul încheiat cu țara de la est este primul în care se menționează că fiecare stat „permite deschiderea unui birou de informații turistice la Moscova și respectiv la București”³⁹, acest fapt demonstrează apropierea de Rusia sovietică și dorința noului conducător de a menține bune relații cu statul de la răsărit.

Înțelegeri separate între cele două țări necesitau a fi încheiate, deoarece trebuiau reglementate „toate decontările și plățile în legătură cu aplicarea acordului”⁴⁰, precum și „organele guvernamentale pentru turism internațional ale celor două state”⁴¹, în scopul realizării acordului.

Se puneau problema apariției unor divergențe în legătură cu aplicarea și interpretarea acordului, acestea se puteau rezolva „prin convorbiri directe între organele guvernamentale pentru turism internațional”, iar la nevoie se apela la canalele diplomatice⁴².

Acordul se încheia pe o perioadă de cinci ani și se va prelungi automat, de fiecare dată, pentru încă cinci ani, dacă niciuna dintre părți nu îl denunța printr-o înștiințare făcută cu șase luni înainte⁴³.

O lună mai târziu, Republica Socialistă România se orientează spre vest și încheie la București, la 12 iulie 1972, o Convenție privind colaborarea în domeniul turismului cu Republica Democrată

²⁹ Colecția de legi și decrete, 1972/III, iulie-30 septembrie, Decretul nr. 933 din 11 august 1972, p. 164.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*, p. 165.

³⁴ *Ibidem*, art. 1, p.165.

³⁵ *Ibidem*, art. 2, p.165.

³⁶ *Ibidem*, art. 4, p.166.

³⁷ *Ibidem*, art. 5, p.166.

³⁸ *Ibidem*, art. 6, p.166.

³⁹ *Ibidem*, art. 7, p. 166.

⁴⁰ *Ibidem*, art. 8, p. 167.

⁴¹ *Ibidem*, art. 9, p. 167.

⁴² *Ibidem*, art. 11, p. 167.

⁴³ *Ibidem*, art. 12, p. 168.

Germană⁴⁴. Această convenție este încheiată după ce, în prealabil, fusese încheiat, la 12 mai 1972, un Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală între cele două țări⁴⁵.

Scopul acestei convenții a fost acela „de a dezvolta și întări în continuare relațiile de prietenie frățescă”⁴⁶, „să asigure cât mai bune condiții pentru cunoașterea reciprocă a realizărilor construcției socialiste, a monumentelor istorice, culturale și naturale”⁴⁷ și „dezvoltarea în continuare a relațiilor turistice”⁴⁸.

Din partea celor două țări au fost împuterniciți dr. Mihai Părăluță, adjunct al ministrului Turismului din Republica Socialistă România, și dr. Volkmar Winkler, adjunct al ministrului Transporturilor din Republica Democrată Germană⁴⁹.

Turismul între cele două țări trebuia făcut prin „călătorii în grup și individuale organizate prin intermediul birourilor de turism ale celor două state”⁵⁰, pentru a putea fi vizitate obiectivele turistice, dar și „cu prilejul unor manifestări naționale și internaționale cu caracter cultural și sportiv, expoziții, târguri și alte reuniuni”⁵¹.

Părțile implicate încurajează „dezvoltarea turismului de tineret, turismului automobilistic și a acțiunilor specializate pe profesii”⁵², în acest scop, birourile de turism trebuie „să pună la dispoziția turiștilor materiale de informare și propagandă turistică în limbile română și germană”⁵³. Cele două state sprijineau reciproc înființarea de birouri de informații turistice pentru o mai bună colaborare în domeniul turismului⁵⁴.

Beneficiile materiale rezultate din această convenție prin schimbul de turiști se făceau în conformitate cu Acordul de plăți, aflat deja în vigoare între cele două state implicate în acest acord⁵⁵.

Obiectivele convenției erau puse în aplicare având și concursul înțelegerii dintre Ministerul Turismului din țara noastră și Ministerul Transporturilor din Republica Democrată Germană⁵⁶, precum și prin schimbul permanent de informații dintre organele de stat pentru turism din cele două țări⁵⁷.

Ca și în cazul celorlalte acorduri încheiate, și această convenție are o valabilitate de cinci ani cu prelungire, în cazul în care nu este denunțată în scris cu șase luni înainte de expirarea termenului de valabilitate⁵⁸.

Despre convenția cu Republica Democrată Germană din 1972 din domeniul turismului este amintit faptul că a fost înregistrată la Secretariatul Organizației Națiunilor Unite, în conformitate cu articolul 102 al Cartei Națiunilor Unite⁵⁹.

Un alt acord încheiat de țara noastră în domeniul turismului a fost cel cu Republica Populară Polonia, la București la 20 octombrie 1972⁶⁰. Ca și în cazul altor acorduri privind turismul, scopul acestuia a fost „de a întări continuu prietenia și colaborarea între poporul român și poporul polonez și de a contribui la crearea celor mai bune condiții pentru cunoașterea realizărilor construcției socialiste, monumentelor istorice, culturale și naturale din cele două țări”⁶¹. Acordul a fost încheiat prin împuternicirii Ion Cosma, ministrul Turismului din partea Republicii Socialiste România, și dr.

⁴⁴ Colecția de legi și decrete, 1972/IV, 1 octombrie-31 decembrie, Decretul nr. 1237 din 14 octombrie 1972, p. 32.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 33.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*, art. 2, p. 33.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*, p. 34.

⁵³ *Ibidem*, art. 4, p. 34.

⁵⁴ *Ibidem*, art. 6, p. 35.

⁵⁵ *Ibidem*, art. 7, p. 35.

⁵⁶ *Ibidem*, art. 9, p. 35.

⁵⁷ *Ibidem*, art. 10, p. 36.

⁵⁸ *Ibidem*, art. 13, p. 36.

⁵⁹ *Ibidem*, art. 14, p. 36.

⁶⁰ Colecția de legi și decrete, 1973/I, 1 ianuarie-31 martie, Decretul nr. 108 din 7 februarie 1973, p. 42.

⁶¹ *Ibidem*.

Włodzimierz Reczek, președintele Comitetului General pentru Cultură Fizică și Turism din partea Republicii Populare Polonia⁶².

Părțile implicate în acordul de colaborare se angajau „să încurajeze și faciliteze dezvoltarea și lărgirea schimburilor turistice între cele două țări”⁶³, „să încurajeze și să faciliteze călătoriile în grup și individuale”⁶⁴, „să încurajeze turismul de tineret, turismul automobilistic și acțiunile specializate pe profesii”⁶⁵, dar și „să încurajeze și să faciliteze dezvoltarea turismului individual neorganizat”⁶⁶, iar acest lucru apare stipulat pentru prima dată în acordurile cu statele comuniste.

Fiecare dintre cele două state se angajau, prin birourile de turism, să pună la dispoziția turiștilor „materiale de propagandă și informare turistică”⁶⁷, precum și pentru „organizarea de expoziții, schimburi de filme, schimburi de ziariști și alte acțiuni asemănătoare”⁶⁸. Părțile contractante au hotărât să ia măsuri pentru „realizarea unui schimb sistematic de experiență și informații”⁶⁹ și să autorizeze „înființarea, pe bază de reciprocitate, a unui birou de informații turistice român la Varșovia și a unui birou de informații turistice polonez la București”⁷⁰.

Acest acord între cele două țări se reînnoia din cinci în cinci ani, în cazul în care niciuna dintre părți nu îl denunța cu cel puțin șase luni înainte de expirarea termenului⁷¹.

În această perioadă toate acordurile încheiate în domeniul turismului au avut loc cu ocazia primirii vizitelor, de către conducătorul Nicolae Ceaușescu, ale omologilor săi din țările comuniste, deoarece se observă faptul că toate au fost încheiate la București.

Turismul în România socialistă a fost un fenomen complex, ce a avut repercusiuni la nivel economic, ideologic și social. Astfel, pe lângă faptul că turismul a fost un mijloc de propagandă și coerciție folosit de regim în relația cu supușii săi – cetățenii statului socialist, turismul a produs mutații semnificative la nivelul identităților și mobilității sociale.

Loredana TĂNASIE

⁶² *Ibidem*, p. 43.

⁶³ *Ibidem*, art. 2, p. 43.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 44.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ *Ibidem*, art. 3, p. 44.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ *Ibidem*, art. 6, p. 45.

⁷⁰ *Ibidem*, art. 7, p. 45.

⁷¹ *Ibidem*, art.10, p. 46.

Bibliografie:

1. Colecția de legi și decrete, 1969/III, 1 iulie-30 septembrie.
2. Colecția de legi și decrete, 1971/III, 1 iulie-30 septembrie.
3. Colecția de legi și decrete, 1972/III, 1 iulie-30 septembrie.
4. Colecția de legi și decrete, 1972/IV, 1 octombrie-31 decembrie.
5. Colecția de legi și decrete, 1973/I, 1 ianuarie-31 martie.
6. Filip Pațac, *Istoria comerțului și turismului*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2009.